

فرهنگ معاصر - ۱۴

نویسندگان

حسن حنفی، محمد عابد جابری

مترجم

بهرام امانی

گفت و گوی شرق و
غرب جهان اسلام

نگار

نشر نگاه معاصر

فهرست

- ۹ □ مقدمه مترجم
- ۱۳ □ سخن ناشر
- ۱۵ ۱. معنی گفت‌وگو و اهداف آن
- ۱۷ دور از منطق «فرقه‌ی ناجیه»
- حسن حنفی
- ۲۸ در دمشق از من پرسیدند: آیا شما آب دارید؟
- محمد عابد جابری
- ۳۹ ۲. بنیادگرایی و مدرنیته
- ۴۱ جنبش معاصر اسلامی سومین مرحله‌ی تاریخی
- حسن حنفی
- ۴۹ ضرورت پژوهش درباره‌ی «نقاط مشترک» برای روبرو شدن با سرنوشت مشترک
- محمد عابد جابری
- ۵۵ ۳. سکولاریسم و اسلام
- ۵۷ اسلام نیازی به سکولاریسم غربی ندارد
- حسن حنفی
- ۶۳ اسلام کلیسایی نیست تا ما آن را از حکومت جدا کنیم
- محمد عابد جابری

۶۹. اتحاد عرب: منطقه‌ای یا التقاطی _____
 باید ایالات متحده‌ی عربی ساخت..... ۷۱
 محمد عابد جابری
 «آیا خدایان را یک خدا قرار داد همانا این یک چیز شگفت‌انگیزی است» ۷۷
 حسن حنفی
۵. لیبرالیسم _____ ۸۵
 لیبرالیسم در مصر اشعری موفق نشد ۸۷
 حسن حنفی
 اما لیبرالیسم در مراکش موفق شد ۹۶
 محمد عابد جابری
۶. نوآوری و سنت _____ ۱۰۵
 نوآوری تنها راه رسیدن به مدرنیته ۱۰۷
 محمد عابد جابری
 عرب قربانی مرکزیت اروپایی ۱۱۳
 حسن حنفی
۷. ناصریه _____ ۱۲۱
 آینده ناصریه مردمی ۱۲۳
 حسن حنفی
 ناصریه چون هواپیمایی در حال سقوط ۱۳۱
 محمد عابد جابری
۸. درنگی جهت بازنگری _____ ۱۳۷
 چرا گفت‌وگوی ما سرد بود ۱۳۹
 حسن حنفی
 گفت‌وگوی ما ظاهری آرام و مضمونی قوی داشت ۱۴۷
 محمد عابد جابری
۹. عرب و انقلاب فرانسه _____ ۱۵۳
 گرامی‌داشت دوستمین سالگرد انقلاب فرانسه ۱۵۵
 حسن حنفی

۱۰. مسأله فلسطین _____ ۱۵۹
 از منشور ملی تا بیانیه الجزایر تا نمونه اندلسی ۱۶۱
 حسن حنفی
 قبول کن که راه حلی جز افزایش مقاومت وجود ندارد ۱۶۸
 محمد عابد جابری

مقدمه مترجم

اساس و پایه معجزه بزرگ پیامبر اسلام (ص) در قالب وحی، بر کلام و بیان قرار گرفته است و به همین علت قرآن را با نام‌های ذکر، کتاب و مبین نیز خوانده‌اند. کلام بودن قرآن کریم خود گواه روشنی بر اهمیت گفت‌وگو در اسلام است، چرا که اساساً پایه‌های هدایت بر گفت‌وگو گذارده شده است.

برای محقق ساختن گفت‌وگو لازم است زمینه‌ها و پیش شرط‌های آن نیز فراهم باشد زمینه‌هایی که از میان آن می‌توان به آزادی انتخاب که برخاسته از آزادی بیان و عقیده است اشاره نمود. خداوند می‌فرماید: «پس بر بندگانی که قول را می‌شنوند و از بهترین آن پیروی می‌کنند بشارت ده». ^۱ و علی (ع) نیز می‌فرماید: «به سخن نگر و نه به گوینده آن». ^۲ از این سخن خداوند که بندگان خدا قول و سخن را می‌شنوند و از بهترین آن پیروی می‌کنند، دو مطلب را می‌توان استنباط کرد نخست اینکه این اقوال و سخنان در آغاز گفته می‌شوند و به دنبال آن شنیدن صورت می‌پذیرد و دوم اینکه با توجه به ایراد لفظ بهترین سخن و قول در آیه مذکور می‌توان دریافت که این اقوال متعدد بوده است که قدرت انتخاب آن را بندگان خداوند داشته‌اند. قرآن کریم در سوره «انشراح» نیز خطاب به پیامبر اکرم (ص) به نکته دیگری اشاره دارد و می‌فرماید: «آیا ما به تو شرح صدر ندادیم؟»^۳ یعنی داشتن ظرفیت فراوان شرط دعوت بوده و به دنبال آن است که گفت‌وگو انجام می‌پذیرد. آیات این سوره بیانگر

۱. زمر، آیه ۱۷-۱۸.

۲. عبدالواحد آمدی تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۶۰ ش، حدیث ۱۲۰۸.

۳. سوره انشراح، آیه ۱.

آن است که لازمه هر گفت‌وگویی داشتن شرح صدر است، چرا که در محاوره و گفت‌وگو، عقاید و نظرات دو طرف به یکدیگر منتقل می‌شود و وجود تعصب و جمود فکری و نداشتن سعه صدر نه تنها سبب می‌گردد که تبادل اندیشه‌ها در سطح گسترده و متعالی انجام نپذیرد و انسان در مسیر تکاملش گام نهد و چه بسا باعث می‌گردد که انسان در مسیری نادرست و در سراسیمگی سقوط به روند حرکت خود ادامه دهد که این اساساً با مبانی تفکر دینی اسلام مغایر است، چرا که انسان برای رسیدن به تکامل آفریده شده و این تکامل با هدایت الهی و اندیشه انسانی آغاز گشته و موجبات گفت‌وگو را در سطح بین‌فردی و سطحی گسترده‌تر از آن یعنی بین اجتماعی و تمدنی فراهم می‌آورد.

اندیشمندان مسلمان عصر حاضر نیز به خوبی از اهمیت ابزار گفت‌وگو در بیان مسائل افراد بشر و تلاش برای رساندن جامعه بشری و جامعه اسلامی به تکامل و پیشرفت غافل نبوده‌اند. آنها با بیان طرح گفت‌وگوی تمدن‌ها، سایر مکاتب را به منظور تعالی بخشیدن بشر، به گفت‌وگو فراخوانده‌اند، این اندیشمندان از گفت‌وگوی درون‌گروهی نیز غافل نبوده و تلاش کرده‌اند تا به بحث و بررسی مهمترین مسائل جهان اسلام پردازند، مسائلی که بسیاری از آنها ریشه در فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های مسلمانان و قرائت‌های متعدد آنها از دین و باورهای متعدد دینی‌شان دارد و شمار فراوانی از آنها نیز برخاسته از سیاست‌های استعماری استعمارگران است.

حسن حنفی از مصر و محمد عابد جابری از مراکش از جمله نومعتزلیانی هستند که تلاش کردند در گفت‌وگوهایشان در مجله *اليوم السابع* که بعدها گردآوری شد و عنوان کتاب *حوار المشرق والمغرب* را به خود گرفت مهمترین مسائل چالش‌برانگیز عصر حاضر مسلمانان را از دو دریچه و نگاه غرب جهان اسلام و شرق آن بررسی و بیان دارند، آنها تلاش کرده‌اند یک نمونه عملی از گفت‌وگوی پیشرو و سازنده را به نسل جدید ارائه نمایند و از هرگونه تکفیر و جزم‌اندیشی و جمود فکری ابراز انزجار نمایند.

این کتاب به طرح ده مسأله مهم و چالش‌برانگیز جهان عرب و اسلام از دو نگاه شرقی صوفی‌مآب و غربی عقلانی می‌پردازد و به اتهامات تکفیرگونه مخالفان پاسخ می‌دهد.

از آنجایی که مسائل مطرح‌شده در این کتاب تقریباً همان مسائلی اساسی چالش‌برانگیز کشور ما نیز است و می‌توان با آگاهی و بهره‌برداری از مضامین و راهکارهای مطرح‌شده در آن گامی جهت رشد فرهنگ و پیشرفت کشور عزیزمان برداشت، در صدد برآمدن تا این کتاب را ترجمه کرده و به خوانندگان عزیز عرضه دارم و در پایان از کاستی‌های آن پوزش بطلبم.

بهرام امانی